

Vận dụng phương pháp “Sáu chiếc mũ tư duy” trong việc ra quyết định lựa chọn nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông

Trần Thu Hiền

Trường Cao đẳng Sư phạm Bà Rịa - Vũng Tàu
689 Cách mạng Tháng Tám, thành phố Bà Rịa,
tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu, Việt Nam
Email: hien.tranthu1979@gmail.com

TÓM TẮT: Học sinh trung học phổ thông là lứa tuổi đứng trước sự lựa chọn nghề nghiệp cho tương lai. Thực tế hiện nay, nhiều học sinh lựa chọn không đúng ngành nghề phù hợp với năng lực sở thích của bản thân dẫn đến hệ quả là đi nhầm đường, mãi loanh quanh trong mê cung nghề nghiệp. Bài viết này chúng tôi đưa ra một giải pháp như là một gợi ý giúp học sinh trung học phổ thông có thể lựa chọn nghề nghiệp cho mình một cách đúng đắn. Đó chính là sử dụng phương pháp “sáu chiếc mũ tư duy” của Edward de Bono. Học sinh sẽ khai thác tìm hiểu thông tin, phân tích mặt tích cực, mặt hạn chế của nghề nghiệp mà mình chọn đồng thời dựa trên cảm xúc, hứng thú và năng lực của bản thân, các em sẽ lựa chọn và ra được quyết định lựa chọn nghề mình thích và có năng lực theo đuổi nó.

TỪ KHÓA: Sáu chiếc mũ tư duy; nghề nghiệp; lựa chọn nghề nghiệp; học sinh trung học phổ thông.

→ Nhận bài 12/10/2020 → Nhận bài đã chỉnh sửa 01/11/2020 → Duyệt đăng 25/12/2020.

1. Đặt vấn đề

Mỗi con người ngay từ khi còn thơ bé đã mong ước sau này lớn lên mình sẽ làm nghề gì và khi trưởng thành được làm công việc mình yêu thích và sống được nhờ công việc đó là một hạnh phúc. Nghề nghiệp không chỉ là hình thức lao động mà còn là phần quan trọng nhất trong cuộc sống của mỗi người, là sự nghiệp cần theo đuổi, là nền tảng để có cuộc sống bình đẳng và được xã hội tôn trọng. Việc lựa chọn nghề nghiệp là một trong những bước đi đầu tiên để một người gắn bó với nghề một cách lâu dài và để làm việc có hiệu quả nhất. Phải có lòng hăng say nghề nghiệp ta mới có sự gắn bó và làm việc có hiệu quả. Vì lẽ đó, việc chọn nghề thực sự vô cùng quan trọng và cần thiết. Chọn sai lầm nghĩa là đặt cho mình một tương lai không thực sự an toàn và vững chắc.

Học sinh (HS) trung học phổ thông (THPT) là lứa tuổi đứng trước sự lựa chọn nghề nghiệp cho tương lai. Theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về Ban hành Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể, mục tiêu Chương trình giáo dục THPT giúp HS tiếp tục phát triển những phẩm chất, năng lực cần thiết đối với người lao động, ý thức và nhân cách công dân, khả năng tự học và ý thức học tập suốt đời, *khả năng lựa chọn nghề nghiệp phù hợp với năng lực và sở thích, điều kiện và hoàn cảnh của bản thân để tiếp tục học lên, học nghề hoặc tham gia vào cuộc sống lao động, khả năng thích ứng với những đổi thay trong bối cảnh toàn cầu hoá và cách mạng công nghiệp mới.*

Thực tế hiện nay cho thấy, nhiều HS lựa chọn không đúng ngành nghề phù hợp với năng lực sở thích của bản thân dẫn đến hệ quả là đi nhầm đường, mãi loanh quanh trong mê cung nghề nghiệp. Thậm chí không ít sinh viên qua 3 - 4 năm đại học mới nhận ra mình đã chọn nhầm trường, nhầm nghề. Vậy làm thế nào để HS THPT ra quyết định lựa chọn được nghề nghiệp phù hợp với bản thân? Bài viết này đưa ra một giải pháp giúp HS THPT có thể lựa chọn nghề nghiệp đúng hướng cho mình. Đó chính là sử dụng phương pháp “sáu chiếc mũ tư duy” của Edward de Bono.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số vấn đề lý luận

2.1.1. Một số khái niệm

- **Nghề nghiệp:** Theo Từ điển Tiếng Việt, nghề là công việc chuyên làm theo sự phân công lao động của xã hội [1]. Theo UNESCO, nghề là những công việc trí óc hoặc chân tay mà người lao động có thể thực hiện để kiếm sống [2].

Nghề nghiệp là thuật ngữ để chỉ một hình thức lao động trong xã hội theo sự phân công lao động để tạo ra sản phẩm vật chất và tinh thần cho xã hội. Cụ thể, nghề nghiệp là tập hợp một nhóm công việc chuyên môn cùng loại, gần giống nhau và dựa trên cơ sở chung với sự tương đồng nhất định nào đó [2].

Nghề nghiệp là phần tất yếu và quan trọng của mỗi người vì có nghề là có thu nhập để trang trải cuộc sống. Nghề nghiệp chính là sự nghiệp theo đuổi, là nền tảng để mỗi người có cuộc sống bình đẳng và được xã hội tôn

trọng. Nghề nghiệp gắn bó với mỗi người, tạo nên hình ảnh của mỗi người đối với những người xung quanh. Nếu như nghề nghiệp quan trọng bao nhiêu thì sự lựa chọn nghề nghiệp lại càng cần thiết bấy nhiêu.

- **Kĩ năng (KN) ra quyết định và giải quyết vấn đề:**

KN ra quyết định là khả năng của cá nhân biết quyết định lựa chọn phương án tối ưu để giải quyết vấn đề hoặc tình huống gặp phải trong cuộc sống một cách kịp thời [3]. KN giải quyết vấn đề là khả năng của cá nhân biết quyết định lựa chọn phương án tối ưu và hành động theo phương án đã chọn để giải quyết vấn đề hoặc tình huống gặp phải trong cuộc sống [3].

- **KN lựa chọn nghề nghiệp:** Là khả năng của cá nhân biết lựa chọn nghề nghiệp phù hợp với năng lực và sở thích, điều kiện và hoàn cảnh của bản thân [3]. Việc lựa chọn nghề nghiệp của HS cần dựa trên một tầm nhìn tổng quan và hệ thống các loại nghề trong điều kiện hiện nay.

2.1.2. Hệ thống các loại nghề

Để phân loại nghề cần dựa trên các căn cứ sau:

a. *Căn cứ vào đối tượng và tính chất của mối quan hệ lao động*

E.A. Klimov đã phân thành 5 nhóm nghề chủ yếu:

1. Quan hệ “Người - Thiên nhiên”: Trồng trọt, chăn nuôi, thú y...
2. Quan hệ “Người - Kỹ thuật”: Cơ khí, lái xe, thợ máy...
3. Quan hệ “Người - Người”: Giáo viên, bán hàng, chăm sóc y tế...
4. Quan hệ “Người - Hệ thống kí hiệu”: Kế toán, lập trình viên...
5. Quan hệ “Người - Nghệ thuật”: Họa sĩ, kĩ thuật công nghiệp, điêu khắc... [2]

b. *Phân loại nghề theo hình thức lao động (Lĩnh vực lao động) [2]*

* *Lĩnh vực quản lí, lãnh đạo* có 10 nhóm nghề: 1/ Lãnh đạo các cơ quan nhà nước, đoàn thể; 2/ Lãnh đạo doanh nghiệp; 3/ Cán bộ kinh tế, kế hoạch tài chính, thống kê, kế toán...; 4/ Cán bộ kĩ thuật công nghiệp; 5/ Cán bộ kĩ thuật nông, lâm nghiệp; 6/ Cán bộ khoa học giáo dục; 7/ Cán bộ văn hóa nghệ thuật; 8/ Cán bộ y tế; 9/ Cán bộ luật pháp, kiểm sát; 10/ Thư kí các cơ quan và một số nghề lao động trí óc khác.

* *Lĩnh vực sản xuất*, có 23 nhóm nghề:

1/ Làm việc trên các thiết bị động lực; 2/ Khai thác mỏ, dầu, than, hơi đốt, chế biến than (không kể luyện cốc); 3/ Luyện kim, đúc, luyện cốc; 4/ Chế tạo máy, gia công kim loại, kĩ thuật điện và điện tử, vô tuyến điện; 5/ Công nghiệp hóa chất; 6/ Sản xuất giấy và sản phẩm bằng giấy, bìa; 7/ Sản xuất vật liệu xây dựng, bê tông, sành sứ, gốm, thủy tinh; 8/ Khai thác và chế biến lâm sản; 9/ In; 10/ Dệt; 11/ May mặc; 12/ Công nghiệp da, da lông, da giả; 13/ Công nghiệp lương thực và thực phẩm; 14/ Xây

dựng; 15/ Nông nghiệp; 16/ Lâm nghiệp; 17/ Nuôi và đánh bắt thủy sản; 18/ Vận tải; 19/ Bưu chính viễn thông; 20/ Điều khiển máy nâng, chuyển; 21/ Thương nghiệp, cung ứng vật tư, phục vụ ăn uống; 22/ Phục vụ công cộng và sinh hoạt; 23/ Các nghề sản xuất khác.

c. *Phân loại nghề theo đào tạo*, có: Nghề được đào tạo và nghề không được đào tạo [2].

d. *Phân loại nghề theo yêu cầu của nghề đối với người lao động*, có 8 nghề sau [2]: 1/ Những nghề thuộc lĩnh vực hành chính; 2/ Những nghề thuộc lĩnh vực tiếp xúc với con người; 3/ Những nghề thợ (công nhân); 4/ Những nghề trong lĩnh vực kĩ thuật; 5/ Những nghề trong lĩnh vực văn học và nghệ thuật; 6/ Những nghề thuộc lĩnh vực nghiên cứu khoa học; 7/ Những nghề tiếp xúc với thiên nhiên; 8/ Những nghề có điều kiện lao động đặc biệt.

2.1.3. Phương pháp “Sáu chiếc mũ tư duy”

Phương pháp này là phát kiến của Tiến sĩ Edward de Bono trong năm 1980. Năm 1985, nó đã được mô tả chi tiết trong cuốn “Six Thinking Hats” của ông. Phương pháp sáu chiếc mũ tư duy đã được phát triển và giảng dạy ở nhiều nơi trên thế giới. Vậy thế nào là “Sáu chiếc mũ tư duy”? Tác giả sử dụng sáu cái mũ đại diện cho sáu dạng thức của suy nghĩ (xem Hình 1). Nó đề cập đến chiều hướng suy nghĩ hơn là tên gọi. Mỗi mũ có một màu (mà màu này chỉ đại diện cho duy nhất một dạng thức của suy nghĩ).

- *Mũ trắng*: Mang hình ảnh của một tờ giấy trắng, thông tin, dữ liệu. Khi chúng ta tưởng tượng đang đội chiếc mũ trắng, chúng ta chỉ cần suy nghĩ về các thông tin, dữ kiện liên quan đến vấn đề đang cần giải quyết, tập trung trên thông tin rút ra được, các dẫn liệu cụ thể và những thứ cần thiết, làm sao để nhận được chúng. Một số câu hỏi có thể sử dụng: *Chúng ta có những thông tin gì về vấn đề này? Chúng ta cần có những thông tin nào liên quan đến vấn đề đang xét? Chúng ta thiếu mất những thông tin, dữ kiện nào?*

- *Mũ đỏ*: Mang hình ảnh của lửa đang cháy trong lò, con tim, dòng máu nóng, sự ấm áp, tượng trưng cho cảm xúc, tình cảm, linh cảm trực giác. Khi tưởng tượng đang đội chiếc mũ đỏ, chúng ta chỉ cần đưa ra các cảm giác, cảm xúc, trực giác, những ý kiến không có chứng minh hay giải thích, lí lẽ của mình về vấn đề đang giải quyết; Chỉ đưa ra các điều bộc phát đó, không cần giải thích. Một số câu hỏi có thể sử dụng: *Cảm giác của tôi ngay lúc này là gì? Trực giác của tôi mách bảo điều gì về vấn đề này? Tôi thích hay không thích vấn đề này?*

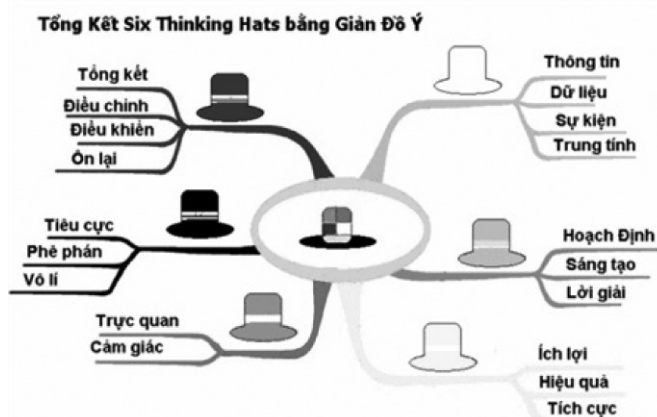
- *Mũ vàng*: Mang hình ảnh của ánh nắng mặt trời, sức sống, sự lạc quan, các giá trị, các lợi ích, ủng hộ, xây dựng, nhìn ra cơ hội. Khi tưởng tượng đang đội chiếc mũ vàng, chúng ta sẽ đưa ra các ý kiến lạc quan, có logic, các mặt tích cực, các lợi ích của vấn đề, mức độ khả thi của dự án. Một số câu hỏi có thể sử dụng: *Những lợi ích*

khi chúng ta tiến hành dự án này là gì? Đây là mặt tích cực của vấn đề này? Liệu vấn đề này có khả năng thực hiện được không?

- **Mũ đen:** Mang hình ảnh của đêm tối, đất bùn. Người đội mũ đen sẽ liên tưởng đến các điểm yếu, các lỗi, sự bất hợp lý, sự thất bại, sự phản đối, chần chừ, thái độ bi quan. Vai trò của chiếc mũ đen là giúp chỉ ra những điểm yếu trong quá trình suy nghĩ của chúng ta. Chiếc mũ đen để dùng cho “sự thận trọng”, nó chỉ ra các lỗi, các điểm cần lưu ý, các mặt yếu kém, bất lợi của vấn đề hay dự án đang tranh cãi. Chiếc mũ đen đóng vai trò hết sức quan trọng, nó đảm bảo cho dự án của chúng ta tránh được các rủi ro, nó ngăn chúng ta làm điều sai, bất hợp pháp hay nguy hiểm. Một số câu hỏi có thể sử dụng: *Những rắc rối, nguy hiểm nào có thể xảy ra? Những khó khăn nào có thể phát sinh khi tiến hành làm điều này? Những nguy cơ nào đang tiềm ẩn?*

- **Mũ xanh lá cây:** Hãy liên tưởng đến cây cỏ xanh tươi, sự nảy mầm, sự đâm chồi, sự phát triển. Chiếc mũ xanh lá cây tượng trưng cho sự sinh sôi, sáng tạo. Vì vậy, nói đến chiếc mũ tư duy màu xanh lá cây chính là nói đến “Tư duy sáng tạo”. Trong giai đoạn đội mũ này, chúng ta sẽ đưa ra các giải pháp, ý tưởng cho vấn đề đang thảo luận. Một số câu hỏi có thể sử dụng: *Có những cách thức khác để thực hiện điều này không? Chúng ta có thể làm gì khác trong trường hợp này? Các lời giải thích cho vấn đề này là gì?*

- **Mũ xanh da trời (xanh lam):** Hãy nhìn bầu trời xanh lồng lộng bằng con mắt bao quát. Chiếc mũ xanh da trời sẽ có chức năng giống như nhạc trưởng. Nó sẽ tổ chức các chiếc mũ khác - tổ chức tư duy. Mũ xanh da trời sẽ kiểm soát tiến trình tư duy. Chúng ta có thể sử dụng chiếc mũ xanh da trời để *tóm tắt, khái quát, kết luận kết quả.*

Hình 1: Phương pháp 6 chiếc mũ tư duy (nguồn Internet)

2.2. Thực trạng về lựa chọn nghề của học sinh hiện nay

Theo số liệu khảo sát sinh viên với nghề nghiệp tại Thành phố Hồ Chí Minh cho thấy, tỉ lệ sinh viên chọn sai ngành học chiếm khoảng 60%, chỉ 5% HS có hiểu biết về ngành mình học. Đặc biệt, 75% sinh viên thiếu hiểu biết

về ngành, nghề đã lựa chọn. Điều đó dẫn đến kết quả sau khi tốt nghiệp chỉ có 50% sinh viên tìm được việc làm phù hợp năng lực bản thân [4].

Thống kê của Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội, trong quý 1 năm 2020, số người thất nghiệp trong độ tuổi lao động là 1.086.000 người. Trong đó, số người thất nghiệp ở nhóm có trình độ cao đẳng là 112,5 nghìn người (tăng 24,36 nghìn người so với quý 4 năm 2019 và tăng 47,63 nghìn người so với quý 1/2019); nhóm có trình độ đại học trở lên là 208,5 nghìn người (tăng 19,07 nghìn người so với quý trước và tăng gần 84,5 nghìn người so với cùng kì năm trước). Tỉ lệ thất nghiệp ở nhóm trình độ cao đẳng là 5,43%, nhóm có trình độ đại học trở lên là 3,51%, đều tăng so với quý trước và cùng kì năm trước và cao hơn nhóm sơ cấp và trung cấp [5]. Trong quý 2 năm 2020, số người thất nghiệp trong độ tuổi lao động là 1.278.900 người. Kết quả tổng hợp từ các hồ sơ đăng kí thất nghiệp trong quý 1 năm 2020 và quý 2 năm 2020 cho thấy người thất nghiệp có các đặc điểm chủ yếu sau: Trình độ chuyên môn kĩ thuật của người thất nghiệp: Chủ yếu là không có bằng cấp, chứng chỉ; Đối với người thất nghiệp có chuyên môn kĩ thuật, chủ yếu là người có trình độ đại học trở lên [6].

Từ những số liệu nêu trên cho thấy sự lãng phí lớn nguồn lực của bản thân người học, gia đình và của cả Chính phủ, Nhà nước. Đây cũng là nỗi trăn trở lớn khi hoài bão và ước mơ đi vào ngõ cụt của hàng trăm nghìn sinh viên sau nhiều năm học tập.

Thực trạng trên có nhiều nguyên nhân. Một trong những nguyên nhân quan trọng đó chính là công tác định hướng nghề nghiệp cho HS ngay khi ngồi trên ghế nhà trường. Hơn nữa, chính bản thân HS chưa biết là thế nào để chọn được ngành học đúng và phù hợp với bản thân. Từ thực tế và nguyên nhân này, vấn đề đặt ra là phải làm công tác tư vấn, giúp HS nhận ra năng lực, sở trường của bản thân để có quyết định đúng về “*Nghề tôi yêu, trường tôi chọn*”.

2.3. Vận dụng phương pháp “Sáu chiếc mũ tư duy” trong việc ra quyết định lựa chọn nghề nghiệp của học sinh trung học phổ thông

Phương pháp tư duy “Sáu chiếc mũ” mặc dù đã được sử dụng trong rất nhiều lĩnh vực và được ứng dụng trong dạy học nhưng đối với nhiều giáo viên và HS, đây còn là phương pháp mới mẻ. Bài viết này sẽ giúp nhà giáo dục, các em HS có hiểu biết khái quát về phương pháp này và biết vận dụng phương pháp đó để ra quyết định lựa chọn nghề đúng và phù hợp cho tương lai của HS. Việc vận dụng phương pháp sáu chiếc mũ tư duy trong việc lựa chọn nghề nghiệp của HS được thể hiện ở Bảng 1:

Bảng 1: Vận dụng phương pháp “Sáu chiếc mũ tư duy” trong việc lựa chọn nghề nghiệp của HS

Chiếc mũ tư duy	Vận dụng trong việc ra quyết định lựa chọn nghề nghiệp
Mũ trắng: Tư duy, cách nghĩ tìm hiểu thông tin, dữ liệu	HS trả lời câu hỏi: Tôi biết nghề gì? - Liệt kê các nghề bạn đã biết, mô tả đặc trưng của nghề đó và các yêu cầu của nghề về phẩm chất và năng lực cần có. - Nếu biết quá ít ngành nghề, cần tìm hiểu bổ sung thông tin về các nghề khác trong xã hội. Càng biết nhiều nghề, cơ hội lựa chọn càng cao. - Thông tin về thị trường lao động (thông tin về nhu cầu sử dụng nhân lực cho các vùng kinh tế trọng điểm, khu công nghiệp, khu chế xuất..)
Mũ đỏ: Tư duy, cách nghĩ trực quan, cảm giác	HS trả lời câu hỏi: Trực giác của tôi mách bảo điều gì về nghề này? Tôi thích hay không thích nghề đó? Tôi thích những nghề gì trong những nghề mà tôi biết? - Trong danh sách các nghề bạn biết, gạch chân những nghề bạn thích (trực giác, cảm xúc, không cần lí lẽ). - Có thể chọn cả những nghề không phù hợp với năng lực của bạn (Tôi thích).
Mũ đen: Tư duy, cách nghĩ phê phán, tiêu cực	HS trả lời câu hỏi: Những rắc rối, nguy hiểm, khó khăn và nguy cơ nào có thể xảy ra khi chọn nghề này? Khi chọn nghề cần nhận rõ những khó khăn, nguy cơ và nguy hiểm có thể gặp phải. Đó có thể là: - Thiếu thông tin nghề; - Thiếu thông tin thị trường lao động; - Thiếu tài chính để theo học; - Bị gia đình phản đối; - Cơ hội việc làm sau khi ra trường khó; - Tính cạnh tranh cao; - Rủi ro của nghề cao;
Mũ vàng: Tư duy, cách nghĩ lạc quan, tốt đẹp	HS trả lời câu hỏi: Những lợi ích của nghề này là gì? Đây là mặt tích cực của nghề này? Liệu tôi có khả năng thực hiện được không? Khi chọn nghề HS cần nhận thức được giá trị, lợi ích, cơ hội của mỗi ngành nghề. Đó có thể là: - Cơ hội làm việc sau khi ra trường dễ; dễ xin việc; - Cơ hội thăng tiến; - Sự ủng hộ của gia đình; - Phù hợp với năng lực, sở trường, đam mê của bản thân; - Phát huy được tối đa năng lực, sở trường của bản thân, có ích cho mình và cho xã hội; - Thu nhập cao; - Nhu cầu nguồn nhân lực cao; - Môi trường làm việc, được làm ở nơi thuận lợi; - Tính chất công việc hấp dẫn; - Giá trị, uy tín xã hội; - Hợp với thực tế của bản thân: Sự phù hợp giữa trí tuệ, sức khỏe... của bản thân với yêu cầu ngành học. Theo thống kê, có 15 -20% HS sinh viên ra trường định hướng sai nghề nghiệp dẫn đến chọn việc làm không phù hợp [2]. Cần phân biệt “hợp” khác với “thích”. Ví dụ như: Có nhiều người thích làm bác sĩ nhưng nhìn thấy máu là ngất. Như vậy, họ không hợp với nghề bác sĩ. Trong khi họ lại là người phù hợp với công việc gắn liền với thiên nhiên.
Mũ xanh lá cây: Tư duy, cách nghĩ sáng tạo, hoạch định	HS trả lời câu hỏi: Có những cách thức, giải pháp nào để lựa chọn nghề nghiệp phù hợp? Giải pháp có thể là: - Từ phía bản thân, HS cần phân tích những thuận lợi, khó khăn và cảm xúc của bản thân, suy nghĩ thật kĩ khi lựa chọn nghề nghiệp. - Tham gia các buổi giao lưu, trò chuyện, talkshow từ những người trong ngành có liên quan đến lĩnh vực của bản thân - Tham gia các chương trình giới thiệu tuyển sinh đến từ các trường đại học và các lớp hướng nghiệp. - Tìm kiếm sự tư vấn, định hướng nghề của cha mẹ, thầy cô trong nhà trường cũng như các chuyên gia tư vấn nghề...
Mũ xanh da trời: Tư duy, cách nghĩ tổng hợp, tổng kết, điều chỉnh tất cả các cách tư duy nêu trên	HS khẳng định được: Tôi chọn được nghề này. Tóm lại, để lựa chọn nghề nghiệp một cách đúng đắn và phù hợp, HS cần: Tìm hiểu thông tin các nghề trong xã hội, lựa chọn những ngành nghề phù hợp với mình và mình thích. Phân tích những thuận lợi, mặt tích cực cũng như những khó khăn của nghề, cần nhắc, suy nghĩ khi lựa chọn và có thể tìm sự tư vấn của thầy cô và gia đình, cũng như chuyên gia tư vấn nghề. Với việc phân tích những điều trên và căn cứ vào câu trả lời của ba câu hỏi: Tôi biết nghề gì? Tôi phù hợp với những nghề nào? Tôi thích những nghề gì trong những nghề tôi biết? HS sẽ có danh sách các nghề HS mình biết, mình thích, phù hợp với mình và cả không phù hợp. Đến đây, HS có thể lọc ra thành các nhóm với thứ tự ưu tiên như sau: - Nhóm 1: Những ngành nghề thích và có năng lực theo đuổi. Những nghề này hoàn toàn phù hợp với bạn và bạn có thể đăng kí theo đuổi vào một trong bất cứ nghề nào trong danh sách. - Nhóm 2: Những nghề có năng lực theo đuổi nhưng không thích. Ở nhóm này bạn nên tìm hiểu rõ thêm những nghề này, đừng loại bỏ ngay. Muốn làm một nghề phải thích và đam mê nó. Tuy nhiên, ở lứa tuổi HS, khi chịu sự tác động, sở thích có thể sẽ thay đổi. Do vậy, rất có thể khi tìm hiểu kĩ hơn, bạn sẽ thích thêm những ngành nghề trong nhóm 2 và đưa thêm một nghề về nhóm 1.

- Nhóm 3: Những nghề thích nhưng không có năng lực theo đuổi. Các nghề trong nhóm này, có thứ tự ưu tiên lựa chọn thấp nhất, tức là cần phải cân nhắc thật kĩ trước khi quyết định chọn nghề trong nhóm này. Bởi vì, có nhiều nghề đòi hỏi những yêu cầu riêng về thể chất, tâm lí... Nếu đặc điểm cá nhân không phù hợp thì bản thân sẽ gặp rất nhiều khó khăn và phải phấn đấu rất nhiều mới đạt được. Hãy xem bạn có khả năng phấn đấu hết mình không, có nản chí không? Nếu bạn rất thích nghề trong nhóm này, bạn hãy lưu tâm đến vấn đề trên.

- Nhóm 4: Những nghề không thích và cũng không có năng lực để theo đuổi. Những nghề này hoàn toàn không phù hợp với bạn, không nên chọn.

Các việc tiếp theo: Từ danh sách các nghề phù hợp đã chọn, kết hợp với điều kiện sống của cá nhân với các thông tin về nhu cầu nhân lực, cơ cấu ngành nghề ở địa phương, với những thông tin tuyển sinh từ các cơ sở đào tạo... để chọn ra cho mình những nghề bản thân có thể theo đuổi.

Cuối cùng là việc đăng kí tuyển sinh tại các cơ sở đào tạo, hãy chuẩn bị thêm một số bộ hồ sơ khác cho các ngành mình đã chọn.

3. Kết luận

“*Sáu chiếc mũ tư duy*” là phương pháp đánh giá tác động của một quyết định từ nhiều quan điểm khác nhau. Nó giúp chúng ta kết hợp những yếu tố thuộc về cảm xúc với những quyết định lí tính và khuyến khích sự sáng tạo khi ra quyết định. Ngoài ra, phương pháp này còn có thể giúp thấy trước những ưu, nhược điểm của một kế

hoạch hành động. Phương pháp này góp phần khai thác tất cả các khía cạnh khác nhau trong việc ra quyết định lựa chọn nghề nghiệp của HS. Từ việc tìm hiểu thông tin, phân tích mặt tích cực, mặt tiêu cực cũng như dựa trên cảm xúc, hứng thú và năng lực của bản thân, HS sẽ lựa chọn và ra được quyết định lựa chọn nghề mình thích và có năng lực theo đuổi nó.

Tài liệu tham khảo

- [1] Viện Ngôn ngữ học, Hoàng Phê (Chủ biên), (1994), *Trung tâm Từ điển học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2] Tô Xuân Dân - Lê Thị Thu Thủy (Đồng chủ biên), (2013), *Giáo dục hướng nghiệp cho học sinh - Nghề tôi yêu, trường tôi chọn*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [3] Nguyễn Thanh Bình, (2007), *Giáo trình Giáo dục kĩ năng sống*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4] Báo Người lao động, *60% sinh viên chọn sai ngành học*, số ra ngày 05 tháng 01 năm 2019.
- [5] Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, Tổng cục Thống kê, *Bản tin cập nhật thị trường lao động Việt nam*, số 25, quý 1 năm 2020.
- [6] Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, Tổng cục Thống kê, *Bản tin cập nhật thị trường lao động Việt nam*, số 26, quý 2 năm 2020.
- [7] Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội, Tổng cục Thống kê, *Bản tin cập nhật thị trường lao động Việt nam*, số 24, quý 4 năm 2019.
- [8] Edward de Bono, Nguyễn Hữu Dũng (dịch), (2017), *Sáu chiếc mũ tư duy (Six thinking hats)*, NXB Thế giới.
- [9] Trần Khánh Đức, (2017), *Năng lực học tập và đánh giá năng lực học tập*, NXB Đại học Bách khoa Hà Nội.
- [10] Nguyễn Kế Hào - Nguyễn Quang Uẩn, (2009), *Giáo trình Tâm lí học lứa tuổi và tâm lí học sư phạm*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [11] Trần Thu Hiền, (10/2017), *Sử dụng phương pháp “sáu chiếc mũ tư duy” hướng dẫn sinh viên sư phạm tiếp cận việc giáo dục học sinh chưa ngoan*, Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt, Kì 2, tr.121 -125.
- [12] Nguyễn Huy Tú, (2002), *Tài năng: Quan niệm nhận dạng và đào tạo*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [13] Xavier Roegers, Đào Trọng Nghĩa - Nguyễn Ngọc Nhị (dịch), (1996), *Khoa sư phạm tích hợp hay làm thế nào để phát triển các năng lực ở nhà trường*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

APPLYING THE “SIX THINKING HATS” METHOD IN HELPING HIGH SCHOOL STUDENTS WITH THEIR CAREER DECISION-MAKING

Tran Thu Hien

Ba Ria - Vung Tau College of Education
689 Cach Mang Thang Tam, Ba Ria city,
Ba Ria - Vung Tau province, Vietnam
Email: hien.tranthu1979@gmail.com

ABSTRACT: *High school students are at the age of making career choices for the future. The reality shows that a great many students nowadays end up with a career which fails to suit their own ability and interests, resulting in their going the wrong way, forever wandering around the career maze. In this article, a solution is suggested to help high school students have a good career decision-making through the use of the method “six thinking hats” by Edward de Bono. Students will explore information, analyze the positives and limitations of the career they would love to pursue, and then finalize their decisions based on their emotions, interests and abilities.*

KEYWORDS: Six thinking hats; careers; career choices; high school students.